

Ed
Ed x (1/2) = 1/2 Ed
Ed x (1/2) = 1/2 Ed

לעשותו. מחד אפשר לצקת תוכן נוסף לתסביך האדיפלי, באומרנו שהוא מקיף את מכלול היחסים של הילד אל שני ההורים; ומאידך, ניתן להביא בחשבון גם את הניסיון החדש, על-ידי כך שנאמר שהאשה מגיעה אל המצב האדיפלי הנורמלי החיובי רק לאחר שהתגברה על תקופה קודמת הנשלטת על-ידי התסביך השלילי. למעשה, בתקופה זו אין האב אלא יריב טרדן בעיני הילדה, אף-על-פי שהעוינות כלפיו אינה מגיעה אל העוצמה האופיינית לבן. הרי כבר מזמן ויתרנו על כל הציפיות להקבלה מלאה בין ההתפתחות המינית הגברית והנשית.

התובנה לגבי התקופה הקודמת הקדם-אדיפלית של הילדה גורמת להפתעה, בדומה לחשיפת התרבות המיקנאית-מינאוית מתחת לתרבות היוונית בתחום אחר. כל מה שמצוי בתחום של הזיקה הראשונית לאם הצטייר בעיני כקשה מאוד לתפיסה באמצעות האנליזה, כה אפרורי מזקנה, כה שרוי באפלה, בקושי ניתן להשיבו לחיים, כאילו נכנע להרחקה חסרת רחמים מאין כמוה. ייתכן שהרושם הזה נבע מכך שהנשים שעברו אצלי אנליזה היו מסוגלות להחזיק באותה זיקה לאב שאליה נמלטו מהתקופה הקדם-אדיפלית הנידונה. אכן נראה שנשים אנליטיקאיות, כגון ז'אן לאמפל-דה גרוט והלנה דויטש, היו מסוגלות לתפוס עובדות אלה ביתר קלות ומובחנות, שכן הקלה עליהן ההעברה אל תחליף-אם נאות שפיתחו "המקורות המוסמכים" שלהן והפציניותותן. כמו כן לא הצלחתי לעמוד על טיבו של מקרה אחד במלואו, לפיכך אסתפק בדיווח על התוצאות הכלליות ביותר ואפרט מספר דוגמאות בלבד של התובנות החדשות שלי. יתרה מזאת, יש מקום לשער שאותו שלב בקשר לאם הוא בעל זיקה הדוקה במיוחד לאטיולוגיה של ההיסטריה, דבר שאין בו כדי להפתיע אם מביאים בחשבון ששניהם, השלב והנידונה, שייכים למאפיינים המיוחדים של הנשיות, ובנוסף לכך אותה תלות באם נושאת בחובה גם את הגרעין לפרנויה היותר מאוחרת של האשה! כי נראה שאלה הם פני הדברים לגבי החרדה - המפתיעה, אף-על-פי שנתקלים בה בקביעות - מפני רצח והיטרפות בידי האם. יש להניח שחרדה זו עולה בקנה אחד עם עוינות מסוימת המתפתחת בילדה כלפי האם בעקבות המגבלות המרובות של החינוך והטיפול בגוף, וכן שמנגנון ההשלכה מתחזק במהלך השלב המוקדם של הארגון הנפשי.

ב

הצבתי בחזית את שתי העובדות שהתבלטו בעיני כחדשות: התלות החזקה של האשה באב היא רק פועל יוצא של ירושת הזיקה לאם החזקה באותה המידה, והשלב המוקדם הזה נמשך במשך תקופה ארוכה מן הצפוי. כעת ברצוני לחזור

1. במקרה המפורסם של רות מק ברונסוויק (Brunswick, 1928), "האנליזה של שיגעון קנאה", ההפרעה נובעת ישירות מהקיבעון הפרה-אדיפלי (לאחרות).

Ed
Ed x (1/2) = 1/2 Ed
Ed x (1/2) = 1/2 Ed

א

בשלב של התסביך האדיפלי הנורמלי אנו מוצאים את הילד קשור בקשר של חיבה אל ההורה מהמין הנגדי, בעוד שביחס אל ההורה מאותו המין שולטת עוינות. תוצאה זו לגבי הבן אינה מעוררת כל קושי. האם היתה האובייקט הראשון לאהבתו; היא נשארת האובייקט, ואילו האב הופך ליריבו כתוצאה מהתחזקות התאהבותו (כאם) והבנתו העמוקה יותר את היחסים בין האב לבין האם. שונה המצב אצל הילדה הקטנה. גם אצלה האובייקט הראשון היתה האם; כיצד תמצא היא את הדרך אל האב? איך, מתי ולמה היא מתנתקת מן האם? כבר מזמן הבנו: התפתחות המיניות הנשית מסתכנת עקב המשימה של נטישת האזור הגניטלי העיקרי הקודם, הדגדגן, לטובת אזור חדש, הנרתיק. המרה שנייה כזאת, החלפת האובייקט האמהי המקורי לטובת האב, מצטיירת כעת כלא פחות אופיינית ומשמעותית להתפתחות האשה. עדיין אין ביכולתנו להבחין באיזו דרך מתחברות שתי המשימות הללו זו לזו.

כידוע, התופעה של נשים בעלות זיקה חזקה לאב שכיחה ביותר; הן גם לא חייבות להיות נזירותיות. בנשים כאלה ערכתי את התצפיות שעליהן אדווח כאן, אשר הובילו אותי לתפיסה מסוימת של המיניות הנשית. שתי עובדות עוררו אצלי תשומת-לב מיוחדת. הראשונה היתה: במקום שהתקיימה זיקה עזה לאב, שם, על-פי עדות האנליזה, היה קיים קודם שלב של זיקה עזה ובלעדית לאם באותה רמה של להט. השלב השני לא הוסיף כמעט שום תכונה חדשה מלבד החלפת אובייקט האהבה. הזיקה הראשונית לאם היתה עשירה מאוד ורב-צדדית, מן העובדה השנייה למדנו שהמעטנו מאוד בהערכת אורך התקופה של אותה זיקה לאם. זיקה זו נמשכה במקרים רבים עד גיל ארבע, במקרה אחד עד גיל חמש, והשתרעה על פני חלק הארי של תקופת הפריחה המינית המוקדמת. אכן, האפשרות שמקצת הנשים נותרות תקועות בזיקה המקורית אל האם ולעולם אינן מגיעות לתפנית ממשית אל הגבר, נראתה סבירה ביותר.

השלב הקדם-אדיפלי של האשה עולה אפוא בחשיבותו על מה שייחסנו לו עד כה.

הואיל והתסביך האדיפלי נותן מקום לכל הקיבעונות וההרחקות שאנו מייחסים להן את היווצרות הנידונות, נראה לנו הכרחי לחזור בנו מן הכלליות של הטענה שהוא מהווה את גרעין הנידונה. אך מי שחש התנגדות לתיקון זה, אינו חייב

Ed
Ed x (1/2) = 1/2 Ed

Ed
Ed x (1/2) = 1/2 Ed

Ed
Ed x (1/2) = 1/2 Ed

Ed
Ed x (1/2) = 1/2 Ed

אחורה על מנת לשלב את התוצאות הללו בתמונה הידועה לנו על ההתפתחות המינית הנשית, וכאן לא יהיה מנוס מחזרות. ההשוואה הרצופה לתנאים המתקיימים אצל הגבר רק תועיל להצגת הדברים שלנו.

קודם כל, אין לטעות בכך, שהדרו-מיניות המשווית למבנה האנושי מופיעה אצל האשה באופן יותר ברור מאשר אצל הגבר. הרי אצל הגבר קיים אזור מיני עיקרי אחד בלבד, איבר מיני אחד, בעוד שאצל האשה יש שניים: הנרתיק, שהוא איבר נשי במלוא מובן המילה, והדגדגן המקביל לאיבר הגברי. ההנחה שבמשך שנים ארוכות הנרתיק אינו קיים למעשה, ואולי מספק תחושות רק בתקופת גיל ההתבגרות, נראית מוצדקת בעינינו. לאחרונה מתרבים אמנם קולותיהם של חוקרים המקדימים את הריגושים של הנרתיק גם אל שנות הילדות המוקדמות הללו. אצל האשה, אם כך, עיקר ההתרחשות הגניטלית בילדות מתרחשת בהכרח בדגדגן. חיי המין של האשה מתפצלים בקביעות לשני שלבים, לראשון אופי גברי, ורק השני הוא בעל אופי נשי ייחודי. בהתפתחות הנשית קיים, אם כן, תהליך של העברת השלב האחד אל תוך השני, דבר שאין לו מקבילה אצל הגבר. סיבוך נוסף נוצר כתוצאה מכך שבשלב מאוחר יותר בחיי המין הנשיים התפקוד של הדגדגן רב-האון נמשך בצורה הפכפכה מאוד ובהחלט לא מוכנת די צורכה. כמובן שאין לנו הסבר לתופעות הייחודיות האלה על יסוד הביולוגיה של האשה; ועוד פחות מכך נוכל לייחס להן כוונה תכליתית.

במקביל לאותו הבדל גדול ראשון קיים הבדל אחר הנוגע למציאת האובייקט. אצל הגבר האם הופכת לאובייקט האהבה הראשון בעקבות ההזנה והטיפול בגוף, ונותרת כך עד שהיא מוחלפת על-ידי אובייקט הדומה לה במהותו או הנגזר ממנה. גם אצל האשה האם חייבת היתה להיות האובייקט הראשון, שהרי התנאים המוקדמים לבחירת האובייקט זהים אצל כל הילדים. אך בסוף ההתפתחות הגברית האב אמור להפוך לאובייקט האהבה החדש; כלומר, המקבילה לתמורה באיבר המין אצל האשה היא שינוי במינו של האובייקט. השאלות, באילו דרכים יוצאת המרה זו אל הפועל, עד כמה היא מתבצעת ביסודיות או בחוסר שלמות, מחן האפשרויות השונות המתקבלות במהלך אותה התפתחות, עולות כאן כמשימות החדשות של המחקר.

כמו כן, כבר ראינו שהבדל נוסף בין המינים קשור ביחס אל התסביך האדיפלי. הרושם הוא שההיגדים שלנו על התסביך האדיפלי הולמים בדייקנות מלאה רק את הילד הזכר, וזכותנו לדחות את השם תסביך אלקטרה² הבא להדגיש את ההקבלה בהתנהגות של שני המינים. רק אצל הילד הזכר נוצרת הזיקה הגורלית הברזומנית בין אהבה כלפי הורה אחד ושנאה מתוך יריבות כלפי ההורה האחר. אצלו הגילוי של אפשרות הסירוס — המתבררת כתוצאה מן ההתבוננות באיבר המין הנשי — הוא הכופה עליו את הארגון מחדש של התסביך האדיפלי, הגורם

* מונח שהוצע על-ידי יונג.

ליצירת האני העליון ומתניע בכך את כל התהליכים שיעדם הוא שילוב הפרט בקהילת בני התרבות. לאחר ההפנמה של האב באני העליון, נותרת המשימה התובעת פתרון של ניתוק האני העליון מן הדמויות שייצגו אותו במקור בנפש. וכך בדרך ההתפתחותית המוזרה הזאת הופנתה דווקא ההתעניינות הגניטלית הנרקסיסטית, כלומר העניין בשימור הפין, אל צמצום המיניות הילדית.

בהשפעת תסביך הסירוס נותרת אצל הגבר מידה של זלזול באשה, המזוהה כמסורסת. מזלזול זה מתפתחת במקרה הקיצוני עכבה בבחירת האובייקט, ובמידה שהדבר נתמך על-ידי גורמים אורגניים — גם הומוסקסואליות בלעדית. לעומת זאת, השפעות תסביך הסירוס על האשה שונות לחלוטין. האשה מכירה בעובדת סירוסה ולפיכך גם בעליונות הגבר ובנחיתות שלה, אך גם מתנגדת לאותו מצב עניינים לא אהוד. מתוך עמדה חצויה זו נגזרים שלושה כיווני התפתחות. הראשון מוליך להפניית עורף למיניות באופן כללי. האשה הקטנה, המבוהלת בעקבות ההשוואה לבן, נעשית בלתי מרוצה מהדגדגן שלה, מוותרת על הפעלתו הפאלית ולפיכך על המיניות בכלל, וכן על חלק ניכר מן הגבריות שלה בתחומים אחרים. הכיוון השני הוא היאחזות בגבריות המאוּימת כתוצאה מעמידה עקשנית על שלה. האשה נותרת, עד לתקופה מאוחרת, שאינה מתקבלת על הדעת, עם התקווה לקבל פין בכל זאת; זו מועלית על נס כתכלית החיים, ולא פעם נעשית הפנטזיה להיות גבר למרות הכל לגורם מעצב למשך תקופות חיים ארוכות. גם אותה "תסביך גבריות" של האשה עשוי להסתיים בבחירת אובייקט הומוסקסואלי גלוי. רק התפתחות שלישית, מפותלת למדי, מובילה אל הדמות הנשית הנורמלית הסופית, הלוקחת את האב כאובייקט וכך מגלה את הצורה הנשית של התסביך האדיפלי. התסביך האדיפלי אצל האשה הוא תוצאה סופית של התפתחות יותר ממושכת, הוא אינו נהרס בהשפעת הסירוס אלא נוצר בהשפעתו, חומק מן ההשפעות העיוניות החזקות הפועלות עליו באופן הרסני אצל הגבר, ואכן לעתים תכופות מדי האשה אינה מתגברת עליו כלל. אי לכך, התוצאות התרבותיות של התפוררותו הן גם מצומצמות יותר וחשובות פחות. סביר שלא תהיה זו שגיאה לטעון שאותו הבדל ביחס ההדדי של התסביך האדיפלי ותסביך הסירוס יטביע את חותמו על אופיה של האשה כיצור חברתי.²

² אפשר לחזות שהפמיניסטים מבין הגברים, אך גם הנשים האנליטיקאיות שלנו לא יסכימו לדברים אלה. בקושי יכלו להתאפק מהתגובה, שתורות כאלה מוצאן ב"תסביך הגבריות" של הגבר והן אמורות לשרת את היעד של יצירת הצדקה תיאורטית לנטייתו המולדת להשפלת האשה ולדיכוייה. אך טיעון פסיכואנליטי כזה מזכיר במקרה זה, כפי שקורה לא אחת, את "המקל בעל שני הקצוות" המפורסם של דוסטויבסקי והאחים קרמזוב, חלק 12, פרק 10. המתנגדים מצדם ימצאו שזה טבעי למדי שהמין הנשי יסרב לקבל נקודת מבט שנראית כסותרת את השוויון הנחשק עם הגבר. השימוש הפולמוסי באנליזה אינו מוביל בעליל להכרעה. הפולמוס שצפה פרויד אכן מתנהל מאז במלוא העוצמה בתוך התנועה הפסיכואנליטית, ונעשו מאמצים רבים ומרתקים ליצור סינתזה בין עקרונות פמיניסטיים לבין הבנה פסיכואנליטית.

Handwritten notes on the left margin of page 203, including symbols like 'Ac', 'G', and 'Ed' with arrows and other markings.

Handwritten notes on the right margin of page 202, including symbols like 'Ed', 'G', and 'Ac' with arrows and other markings.

Handwritten notes at the bottom of page 202, including 'Ed' and other symbols.

$\rho^{\text{Ed}} \rightarrow \rho \rightarrow \rho^{\text{Ed}}$
 $\rho^{\text{Ed}} = \rho \cdot \rho^{\text{Ed}}$
 $\rho^{\text{Ed}} = \rho \cdot \rho^{\text{Ed}}$

השלב של הזיקה הבלעדית לאם, שאפשר לכנותו קדם-אדיפלי, מקבל, אפוא, אצל האשה משמעות גדולה בהרבה מאשר אצל הגבר. תופעות רבות בחיי המין הנשיים, שפעם לא היו נגישות להבנה, מתבהרות במלואן מתוך התייחסות לשלב זה. לדוגמה, מזמן הבחננו בכך שנשים רבות בוחרות בעל לפי דוגמת האב או מציבות אותו במקום האב, אך בחיי הנישואין משחזרות ביחסים עמו את היחס הגרוע שלהן כלפי האם. הוא היה אמור לרשת את היחס לאב אך במציאות יורש את היחס לאם. קל להבין זאת כמקרה מתקבל על הדעת של רגרסיה. היחס לאם היה היחס הראשוני, עליו נבנתה הזיקה לאב, וכעת בנישואין היחס הראשוני הזה יוצא לאור מתוך ההדחקה. הרי העברת הזיקות הרגשיות מן האובייקט האמהי אל האובייקט האבחי היוותה את התוכן העיקרי של ההתפתחות המוליכה אל מחוז הנשיות.

אם התקבל הרושם שאצל נשים רבות המאבק בעל ממלא את תקופת בגרותן, כפי שנעוריהן עברו במאבק עם האם, הרי שלאור ההערות לעיל נגיע למסקנה שמקור הגישה העוינת לאם אינה תוצאת היריבות של התסביך האדיפלי, אלא מקורה בשלב הקודם, ובמצב האדיפלי היא זוכה רק לחיזוק וליישום. אכן, בדיקות אנליטיות ישירות מאששות את המסקנה הזאת. העניין שלנו חייב להתמקד במנגנונים שנעשו פעילים במהלך הפניית העורף לאובייקט האמהי הנאהב באהבה עזה ובלעדית. אנו ערוכים למצוא כאן לא מנגנון אחד, אלא סדרה שלמה של מנגנונים כאלה הפועלים יחדיו לקראת התכלית הסופית האחת.

בין המנגנונים הללו בולטים אחדים המותנים באופן כללי בתנאי המיניות היולדית ותקפים באותה מידה לחיי האהבה של הבן. ראשית יש להזכיר את הקנאה באנשים אחרים, באחים ובאחיות, ביריבים, שלצדם גם האב מוצא את מקומו. האהבה היולדית היא אהבה ללא גבולות — דורשת בלעדיות ואינה מסתפקת בחלקיות. המנגנון השני מתאפיין בכך שאותה אהבה היא בעצם חסרת תכלית, אינה ניתנת לסיפוק מלא, ומשום כך נגזר עליה להסתיים במפח-נפש ולפנות מקומה לגישה עוינת. בתקופות מאוחרות יותר בחיים עלול היעדרו של סיפוק סופי לקדם השתלשלות שונה. כמו ביחסי אהבה מעוכבי מטרה, יכול המנגנון הזה להבטיח המשך של אחיזת הליבידו ללא הפרעה, אך בלחץ מהלכי ההתפתחות קורה לא אחת שהליבידו נוטש עמדה לא מספקת על מנת לתור אחרי עמדה חדשה.

מניע אחר — ייחודי לאין ערוך — להפניית העורף לאם נובע מהשפעת תפקיד הסירוס על היצור חסר הפיץ. בנקודת זמן כלשהי מתנסה הילדה הקטנה בגילוי נחיתותה האורגנית; דבר זה מתרחש מוקדם יותר וביתר קלות, כאשר אחים או בנים אחרים מצויים בקרבתה. כבר שמענו על שלושת הכיוונים הנפרדים שבהם מזה: (א) הפסקה מוחלטת של חיי המין; (ב) הדגשת הגבריות ביתר שאת; (ג) הניצוץ הראשוני של הנשיות בהתגלמותה הסופית. לא קל לציין זמנים מדויקים ולקבוע מהלכים אופייניים. אפילו נקודת הזמן של גילוי הסירוס משתנה ומקרה למקרה.

ושלבים אחרים נראים לא יציבים ומקריים. יש להביא בחשבון את מצב הפעילות הפאלית העצמית, וכן אם היא מתגלה או לא ובאיזו מידה היא מעוכבת לאחר הגילוי.

על-פי-רוב מגלה הילדה הקטנה באופן ספונטני את פעילותה הפאלית העצמית, האוננות באמצעות הדגדגן, שהיא ודאי נטולת פנטזיה בשלב זה. השפעתו של הטיפול בגוף על התעוררותה [של האוננות] מופיע בפנטזיה התכופה מאוד, המציגה את האם, את המינקת או את המטפלת כדמות מפתה. אין הכרעה בשאלה אם האוננות של הילדה נדירה יותר ומלכתחילה פחות נמרצת מזו של הבנים; זה ייתכן בהחלט. גם פיתוי אמיתי שכיח למדי, מקורו בילדים אחרים או בדמויות המטפלות, המבקשות להרגיע את הילדים, להרדימם או להופכם לתלויים בהן. במקום שהפיתוי פועל, הוא מפריע באופן קבוע למהלכם הטבעי של תהליכי ההתפתחות; לעתים תכופות הוא מותיר אחריו תוצאות מתמשכות ומרחיקות לכת. האיסור על האוננות הופך, כפי ששמענו, לעילה לוותר עליה, אך גם למניע להתקוממות נגד הדמות האוסרת, קרי האם או ממלאת-מקומה של האם, שבשלב מאוחר יותר מתמזגת איתה בדרך-כלל. כנראה שההיאחזות העיקשת באוננות סוללת את הדרך אל הגבריות. גם כאשר אין הילדה מצליחה לדכא את האוננות, השפעתו של האיסור, שהוא נטול עוצמה לכאורה, ניכרת במאמץ המאוחר יותר להשתחרר — ולו במחיר קורבנות רבים — מן הסיפוק שהומאס עליה. בחירת האובייקט של הילדה הבוגרת עדיין עשויה להיות מושפעת מן הדבקות בכוונה זו. הכעס על הפרעה לפעילות המינית החופשית משחק תפקיד נכבד בהינתקות מן האם. אותו מניע ישפיע שוב גם אחרי גיל ההתבגרות כאשר האם מכירה בתפקידה לשמור על הצניעות של בתה. מובן מאליו שאיננו שוכחים תוך כדי כך שהאם מתייצבת באותו אופן נגד האוננות של הבן, ולפיכך מספקת גם לו מניע חזק להתקוממות.

כאשר הילדה הקטנה מתוודעת לכך שהיא פגומה, בעקבות ההתבוננות באיבר המין הגברי, אין היא משלימה עם הידע הבלתי רצוי ללא היסוס וללא התנגדות. כפי ששמענו, היא ממשיכה להיאחז מתוך דבקות עיקשת בציפייה לקבל בעתיד איבר מין כזה, והאיווי שורד עוד זמן רב, גם כשהתקווה התפוגגה. בכל המקרים הילדה מתייחסת אל הסירוס בהתחלה כאל תקלה פרטית בלבד, ורק בשלב מאוחר יותר מרחיבה את תחולתו גם על ילדים אחרים, ולבסוף על מבוגרים. בעקבות החכרה בכלליותו של מאפיין שלילי זה מתרחש פחות גדול של הנשיות, ולפיכך גם של האם.

ייתכן שהתיאור דלעיל, על האופן שבו הילדה הקטנה מגיבה על התרשמותה מן הסירוס ואיסור האוננות, מותיר אצל הקורא רושם מבולבל ומלא סתירות. אין זו לגמרי אשמתו של המחבר. למען האמת תיאור נכון וקולע לגבי הכלל הוא נעוץ בלתי אפשרי. אצל יחידים שונים אנו מגלים תגובות שונות לחלוטין, ואף אצל אותו יחיד מתקיימות גישות מנוגדות זו לצד זו. יחד עם ההופעה הראשונה

$\rho^{\text{Ed}} \times \rho$
 $\rho^{\text{Ed}} = \rho \cdot \rho^{\text{Ed}}$
 $\rho^{\text{Ed}} = \rho \cdot \rho^{\text{Ed}}$

Handwritten notes at the top right of the page, including mathematical symbols like \sum and \int .

של האיסור מתגלה גם הקונפליקט העתיד ללוות את התפתחות התפקוד המיני. התובנה נתקלת בקושי מיוחד עקב העובדה שנדרש מאמץ גדול כדי להבחין בין ההליכים הנפשיים של השלב הראשון הזה, לבין המהלכים המאוחרים יותר המסווים ומעוותים אותם, ובכך מקשים על הזיכרון. כך לדוגמה, בשלב מאוחר יותר נתפסת עובדת הסירוס כעונש על האוננות, אך הביצוע מיוחס לאב; ושתי המחשבות ודאי שאינן יכולות להיות מקוריות. הבן גם הוא חושש בקביעות מפני הסירוס בידי האב, אף שגם אצלו האיום בא לרוב מצד האם.

יהיה אשר יהיה, בסוף השלב הראשון בקשר לאם מופיע המניע החזק ביותר להפניית עורף לאם – התוכחה על שלא ציידה את הילדה באיבר מין אמיתי, כלומר שילדה אותה אשה. תוכחה אחרת, החוזרת קצת פחות לאחור, מפתיעה אותנו: האם נתנה לילדה פחות מדי חלב, לא היניקה אותה זמן מספיק. זה אמנם נכון לעתים קרובות בתנאי התרבות שלנו, אך בוודאי לא כפי שטוענים הפציפיניסטים באנליזה. אך ייתכן שתלונה זו מבטאת אי שביעות רצון כללית של הילדים, אשר, בתנאים התרבותיים של המונוגמיה, עוברים תהליך של גמילה משד האם לאחר שישה עד תשעה חודשים, בעוד שהאם הפרימיטיבית מקדישה את עצמה במשך שנתיים עד שלוש שנים באופן בלעדי לילדה; דומה הדבר שילדינו נותרו לעולם לא שבעים, כאילו לא ינקו די זמן משד האם. עם זאת איני בטוח שלא ניתקל בתלונה זהה במהלך אנליזה של ילדים שהונקו לאורך זמן בדומה לילדי הפרימיטיבים. כה גדולה החמדנות של הליבידו הילדי! אם נסקור את כל סדרת המניעים שהאנליזה חושפת להפניית העורף לאם: שלא ציידה את הילדה באיבר המין האמיתי היחיד, שלא הזינה אותה מספיק, שאילצה אותה לחלוק את אהבת האם עם אחרים, שאף פעם לא מילאה אחר כל הציפיות לאהבה, ולבסוף – שבהתחלה עודדה את הפעילות המינית העצמית ולאחר מכן אסרה עליה, נראה שאין די בכל אלה כדי להצדיק את העוינות כלפיה. מקצתם הם תוצאות בלתי נמנעות של טבעה של המיניות הילדית, האחרים מצטיירים כרציונליזציות – שהומצאו לאחר מעשה – לתמורה הרגשית הלא מובנת. ייתכן שכך מתרחשים הדברים משום שהקשר לאם חייב להייהרס, דווקא בשל הראשוניות והעוצמת שלו, בדומה למה שרואים לעתים תכופות בנישואים הראשונים של נשים צעירות שהם פרי התאהבות עזה. כאן, כמו שם, יחסי האהבה עלולים להייהרס בגלל האכזבות הבלתי נמנעות והצטברות העילות לתוקפנות. נישואים שניים בדרך כלל מצליחים יותר.

לא נוכל להרחיק לכת עד כדי כך ולטעון שהאמביוולנטיות של האחיות הרגשית היא חוק פסיכולוגי בל יעבור, ושאי-אפשר לחוש אהבה גדולה לאדם בלי שתצטרף אליה שנאה גדולה באותה מידה, ולהיפך. האדם הנורמלי הנוגף מצליח, ללא ספק, להפריד בין שני הרגשות, לא לשנוא את האובייקט של אהבתו וגם לא לאהוב את אויבו. אך נראה שזוהי תולדה של התפתחויות יותר מאוחרות, בשלבים הראשונים של חיי האהבה, האמביוולנטיות היא הכלל. אצל אנשים

Handwritten notes on the right margin of the top page, including the word "הוא" and other illegible text.

Handwritten notes on the right margin of the top page, including the word "נראה" and other illegible text.

רבים המאפיין הארכאי הזה נשמר לאורך החיים, ואילו אצל הנוירוטיים הכפייתיים אהבה ושנאה הן שוות ערך ביחסי האובייקט שלהם. גם אצל הפרימיטיבים שולטת, כנראה, האמביוולנטיות. אם כן, הקשר הטעון של הילדה הקטנה לאמה מן הדין שיצטיין באמביוולנטיות חזקה, ובסיועם של המנגנונים האחרים, תדחק בה אותה אמביוולנטיות להפנות עורף לאם, וגם זה כתוצאה ממאפיין כללי של המיניות הילדית.

השאלה המתעוררת מיד לנוכח הניסיון הזה להסבר היא: כיצד מתאפשר לבנים להחזיק ללא עוררין בקשר אל האם שעוצמתו ודאי שאינה פחותה? גם לכך יש מיד תשובה מוכנה: זאת משום שיש להם אפשרות לטפל באמביוולנטיות כלפי האם על-ידי הפקדת כל רגשות העוינות אצל האב. אך ראשית לא ראוי לתת תשובה זו בטרם חקרנו ביסודיות את השלב הקדם-אדיפלי של הבנים ושנית, כדאי להיות זהירים יותר ולהודות שעדיין איננו מבינים היטב את התהליכים שלמדנו להכיר זה עתה.

Handwritten notes on the left margin of the top page, including the word "הוא" and other illegible text.

ג

נשאלת שאלה נוספת: מה דורשת הילדה הקטנה מן האם? מה אופיין של מטרותיה המיניות בתקופת הקשר הבלעדי אל האם? התשובה שמקורה בחומר האנליטי חופפת לגמרי את הציפיות שלנו. המטרות המיניות של הילדה ביחס לאם הן בעלות אופי אקטיבי ופסיבי, ונקבעות על-ידי שלבי הליבידו שהילדה עוברת. היחס בין אקטיביות לפסיביות ראוי לתשומת-לבנו המיוחדת. התצפיות מראות שבכל תחום מתחומי החוויה הנפשית, לא רק בתחום המיניות, רושם שהתקבל באורח פסיבי אצל הילדים מעורר נטייה לתגובה פעילה. הילדים מנסים לעשות בעצמם את מה שקודם נעשה להם או איתם. זהו חלק מעבודת ההתמודדות עם העולם החיצוני המוטלת עליהם, והיא עשויה להוביל לכך שיחתרו לחזור על רשמים כאלה, שתוכנם המביך היווה עילה להימנע מהם. גם משחקי הילדים עומדים לשירותה של אותה כוונה להשלים חוויה פסיבית על-ידי מעשה אקטיבי ואם אפשר לומר כך – לבטלה בדרך זו. הרופא פתח לילד הסורר את הפה על מנת להסתכל אל תוך גרונו, ולאחר שהרופא יעזוב, ישחק הילד את תפקיד הרופא ויחזור על ההליך האלים אצל מי מאחיו ואחיותיו הקטנים, שהם חסרי אונים כלפיו כפי שהוא היה כלפי הרופא. תופעה זו מגלה את ההתקוממות נגד הפסיביות ואת הערפת התפקיד האקטיבי. לא אצל כל הילדים מתרחשת התפנית הזאת מן הפסיביות אל האקטיביות באותה מידה של קביעות ונחרצות, ואילו אצל מקצת הילדים ייתכן שהיא חסרה לחלוטין. מהתנהגות זו של הילדים אפשר להסיק מסקנה לגבי החזק היחסי של הגבריות והנשיות שהילדים יפגינו במיניותם בעתיד. החוויות המיניות הראשונות והחוויות בעלות הגוון המיני של הילד עם האם

Handwritten notes on the left margin of the bottom page, including the word "הוא" and other illegible text.

Handwritten notes at the bottom of the page, including the word "הוא" and other illegible text.

הן, כמובן, פסיכיות באופיין. הילד יונק, מואכל, מנוקה, מולבש בידי האם וזוכה מיריה להדרכה בכל מעשיו. חלק מן הליבידו של הילד נצמד להתנסויות אלה ונהנה מן הסיפוקים הקשורים בהן, חלק אחר מתנסה בהפניית הליבידו לפעילות. קודם כל, בשד של האם מחליפה היניקה האקטיבית את ההנקה. ביחסים האחרים הילד מסתפק בעצמאות, כלומר בהצלחתו לבצע בעצמו את מה שעד כה עשו לו, או בחזרה פעילה במשחק על חוויותיו הפסיכיות, או בהופכו במציאות את האם לאובייקט שהוא מופיע מולו כסובייקט אקטיבי. הפעולה האחרונה, המתבצעת בתחום האקטיביות האמיתית, הצטיירה בעיני לאורך זמן רב כלא תיאמן, עד שהניסיון שלל כל ספק בעניין.

לעתים נדירות שומעים שהילדה הקטנה מבקשת לרחוץ את האם, להלבישה או להזכיר לה לעשות את צרכיה. אמנם מדי פעם היא אומרת: כעת נשחק שאני האם ואת הילדה - אך לרוב היא מגשימה את אותם איוויים אקטיביים באופן עקיף במשחק עם הבובה, כשהיא עצמה מגלמת את האם, והבובה - את הילדה. העדפת המשחק עם הבובה על-ידי הילדה בניגוד לבן, נתפסת בדרך-כלל כסימן של הנשיות שהתעוררה מוקדם. יש מן הצדק בכך, אך ראוי לא להתעלם מן העובדה שמדובר באקטיביות של הנשיות הבאה לידי ביטוי כאן, ושהערפה זו של הילדה מעידה, ככל הנראה, על הבלעדיות של הקשר אל האם תוך הזנחה מוחלטת של האובייקט האבהי.

הפעילות המינית המפתיעה כל-כך של הילדה כלפי האם באה לידי ביטוי לפי סדר הזמנים בלהיטות אוראלית, סאדיסטית ובסוף אפילו פאלית המכוונת אל האם. קשה לדווח כאן על הפרטים, כי לא אחת מדובר בנשיות דחפיות אפלות שהילדה לא היתה מסוגלת לתפוס מבחינה נפשית בעת התרחשותן, שזכו על כן לפרשנות בדיעבד, ולאחר מכן מופיעות במהלך האנליזה בצורות מבע שוודאי לא הלמו אותן במקור. בין היתר אנו נתקלים בהן כהעברות אל האובייקט האבהי המאוחר יותר, שאינן שייכות אליו ומשכשות רגשית את ההבנה. את האיוויים התוקפניים, האוראליים והסאדיסטיים מוצאים בצורה שנרחקו לתוכה באמצעות הדחקה מוקדמת, כאימה - להירצח בידי האם - המצדיקה מצדה את איווי המוות המופנה כלפי האם, כאשר הוא נעשה מודע. אין אפשרות לקבוע באיזו תכיפות אותה אימה מפני האם נשענת על עוינות לא-מודעת מצד האם שהילדה מנחשת. (עד כה מצאתי רק אצל גברים את האימה מפני היטרפות; היא מיוחסת לאב, אך היא כנראה תוצר של התוקפנות האוראלית המכוונת אל האם, שעברה טרנספורמציה. אנו רוצים לטרוף את האם שהזינה אותנו; אצל האב הסרה העילה המיידית לאיווי זה).

הנשים שהן בעלות זיקה חזקה לאם, שאצלן יכולתי לחקור את השלב הקדם-אדיפלי, דיווחו באופן אחיד שנהגו להתנגד בחזוקה ולהגיב בפחד ובזעקות ועם לחוקנים ולשטיפות של פי הטבעת, שהאם ביצעה בהן. ייתכן שזאת התנגדות שכיחה מאוד או אפילו קבועה אצל ילדים. הגעתי לתובנה של אותה התנגדות עזה במיוחד רק הודות להערה של רות מק ברונסוויק שעסקה באותה העת בפעויות

הנידונות: היא ביקשה להשוות את התקף הזעם אחרי החוקן לאורגזמה שאחרי גירוי באיברי המין. את האימה המתלווה לכך ניתן להבין כעיבוד של ההנאה מן התוקפנות שהתעוררה. אני סבור שאלה הם פני הדברים ושבלב הסאדיסטי-אנאלי הגירוי הפסיבי רב-העוצמה של אזור המעי נענה בתגובה של התפרצות הנאה תוקפנית, שבאה לידי ביטוי ישירות כזעם, או בעקבות דיכוייה, כאימה. נראה שבשנים יותר מאוחרות תגובה זו נעלמת.

בין הריגושים הפסיביים בשלב הפאלי כוללת העובדה שהילדה מאשימה בקביעות את האם כאחראית לפיתוי, משום שנאלצה לחוש את התחושות הגניטליות הראשונות או אף החזקות ביותר במהלך הרחצה והטיפול בגוף בידי האם (או בידי הדמות המטפלת התופסת את מקומה). לעתים תכופות דיווחו לי אמהות שצפו בכנותיהן בנות השנתיים עד שלוש, כי הילדה מאוד מחבבת את התחושות האלה ותובעת מן האם להעצימן על-ידי מגע וניגוב חוזרים. אני סבור שהעובדה שהאם מכניסה באופן בלתי נמנע כזה את הילדה אל תוך השלב הפאלי היא האחריות לכך שבפנטזיות משנים מאוחרות יותר האב מופיע בקביעות כמפתה המיני. עם הפניית העורף לאם מועברת הכניסה לחיי המין לאחריותו של האב. בשלב הפאלי מתגשמים סוף-סוף גם ריגושים אקטיביים ועזים של תשוקה כלפי האם. הפעילות המינית באותה תקופה מגיעה לשיאה עם אוננות בדגדגן. תוך כדי כך מדמיינים כנראה את האם, אך ניסיוני לא מאפשר לי להשיב לשאלה אם הילדה אכן מצליחה להגיע לדימוי של יעד מיני ומה טיבו של זה. רק אם כל מאווייה של הילדה קיבלו תנופה חדשה הודות להופעת אח או אחות, ניתן לזהות בכיורר יעד כזה. הילדה הקטנה רוצה לעשות לאם את הילד החדש, בדיוק כמו הבן, וגם תגובתה לאירוע זה והתנהגותה כלפי התינוק זהות לשלו. זה נשמע אמנם אבסורדי, אך אולי רק משום שהדבר מצלצל כיוצא-דופן כל-כך.

הפניית העורף לאם היא צעד משמעותי ביותר בדרך התפתחותה של הילדה, יותר מסתם החלפת אובייקט. כבר תיארנו את מהלכה ואת הצטברות מניעיה לכאורה, כעת ברצוננו להוסיף שיחד איתה נצפית ירידה חדה בריגושים המיניים האקטיביים ועלייה בפסיביים. ודאי שהכמיהות האקטיביות הושפעו יותר מן החסר, ומכל מקום התגלו כלא ניתנות לכיצוע, ולכן גם ננטשו ביתר קלות על-ידי הליבידו, אך גם הכמיהות הפסיביות נתקלו לא פעם באכזבות. לעתים קרובות נפסקת גם האוננות של הדגדגן יחד עם הפניית העורף לאם, ותכופות קורה שבעקבות הדחקה הגבריות הקודמת של הילדה הקטנה ניזוק לצמיתות חלק ניכר של להיטותה המינית. המעבר אל האובייקט האבהי מתגשם בעזרת הכמיהות הפסיביות, עד כמה שאלה שררו את המהפך. הדרך להתפתחות הנשיות פתוחה כעת בפני הילדה, בתנאי שזו לא הוצרה על-ידי השאריות של הזיקה הקדם-אדיפלית לאם שעליה התגברה.

אם נסקור כעת את הקטע של ההתפתחות המינית הנשית שתואר לעיל, לא נוכל להימנע ממסקנה מסוימת לגבי הנשיות בשלמותה. מצאנו כאן את אותם

Handwritten notes in the left margin, including a boxed section with the text: "אם הילדה קיבלה את האם כשואה" and other illegible scribbles.

Handwritten notes in the right margin, including a boxed section with the text: "אם הילדה קיבלה את האם כשואה" and other illegible scribbles.

הכוחות הליבידינליים הפועלים אצל הילד, והשתכנענו ששני המינים הולכים בדרכים זהות ומגיעים לאותן התוצאות.

מתברר שגורמים ביולוגיים מסיטים כוחות אלה (במקרה של הילדה) ממטרותיהם הראשוניות ומוליכים אפילו כמיהות אקטיביות, גבריות ככל מובן, אל נתיבי הנשיות. הואיל ואיננו יכולים לדחות את האפשרות שההסבר של הגירוי המיני מבוסס על השפעתם של חומרים כימיים מסוימים, נוכל לצפות לכך שהביוכימיה תציג לנו ביום מן הימים חומר אחד שהימצאותו תגרום לגירוי המיני הגברי, וחומר אחר — לגירוי המיני הנשי. אך תקווה זו מצטיירת כתמימה לא פחות מתקווה אחרת שננטשה למזלנו, למצוא תחת המיקרוסקופ את הגורמים להיסטריה, לנוירוזות הכפייתיות, למלנכוליה וכולי, כל אחד לחוד.

גם בכימיה המינית העניינים בוודאי מורכבים יותר. אך עבור הפסיכולוגיה אין זה משנה אם יש בגוף חומר אחד המגרה מינית או שני חומרים או אין-ספור חומרים. הפסיכואנליזה מלמדת אותנו להסתדר עם ליבידו יחיד, המכיר מטרות אקטיביות ופסיביות, היינו, דרכים לגרימת סיפוק. בתוך הניגוד הזה, בעיקר בקיומן של כמיהות ליבידינליות בעלות מטרות פסיביות, טמונה שארית הבעיה.

100 00
1/16
1/16

ד

בבואנו לבחון את הספרות האנליטית בנושא שלנו, נשתכנע שכל מה שהעליתי כאן, כבר מצוי שם. לא היה טעם לפרסם חיבור זה אלמלא היה ערך רב לכל דיווח על התנסויות עצמיות ועמדות אישיות בתחום זה, שכה קשה לחדור אליו. דברים אחדים זיהיתי ביתר חדות ובודדתי ביתר קפדנות. בכמה מהמסות האחרות הצגת הדברים אינה מאירת-עיניים בשל דיון בעת ובעונה אחת בבעיות האני העליון ותחושת האשמה. אני נמנעתי מכך. בתיאור התוצאות השונות בשלב התפתחות זה גם לא טיפלתי בסיבוכים הנוצרים כאשר, בעקבות האכזבה מן האב, חוזר הילד אל הקשר לאם שנפרם, או מחליף שוב ושוב עמדה אחת באחרת במהלך חייו. אך דווקא בגלל שחיבורי הוא רק תרומה אחת בין אחרות, אני מרשה לעצמי להימנע מהערכה ממצה של הספרות ולהסתפק בהדגשת הסכמות בעלות משמעות עם מקצת העבודות והסתייגויות מאחרות.

1/16
1/16
1/16
1/16

הייתי מוסיף לתיאורו של אברהם, "ביטוייו של תסביך הסירוס הנשי" (Abraham, 1921), שעוד לא קמו לו מתחרים, את גורם הקשר לאם שבהתחלה הוא בלעדי. אני חייב להסכים בנקודות העיקריות לעבודתה החשובה של ז'אן

3. לפי משאלתה של המחברת אני מתקן את שמה כך, בעוד שבכתבי-העת הוא חופיע בחור. א. ל. דה — גרוט.

לאמפל-דה גרוט (Lampl de Groot, 1928). היא מבחינה בזוהת המלאה של השלב הקדם-אדיפלי אצל בנים ובנות, מצהירה על הפעילות המינית (הפאלית) של הילדה כלפי האם ומוכיחה אותה באמצעות תצפיות. הפניית העורף לאם מוסברת על-ידי השפעת ההכרה בסירוס המאלצת את הילדה לזנוח את האובייקט המיני ובעקבות כך לעתים תכופות גם את האוננות, וההתפתחות כולה מבוטאת בנוסחה, שלפיה הילדה עוברת שלב של תסביך אדיפלי "שלילי" בטרם תיכנס אל השלב החיובי. הליקוי בעבודה זו נובע, לדעתי, מכך שהיא מציגה את הפניית העורף לאם כהחלפת אובייקט גרידא ואינה מתעמקת בסימנים הברורים לכך שהיא מתבצעת מתוך עוינות. עוינות זו באה לידי ביטוי מלא בחיבורה האחרון של הלנה דויטש (Deutch, 1930), שם זוכים אפילו הפעילות הפאלית של הילדה ועוצמת אחיזתה באם להכרה. דויטש מציינת גם שהתפנית אל האב מתרחשת דרך הכמיהות הפסיביות (שהתעוררו כבר אצל האם). בספרה (Deutch, 1925) פסיכואנליזה של התפקודים המיניים הנשיים, שפורסם קודם, המחברת טרם השתחררה מיישום התבנית האדיפלית אף על השלב הקדם-אדיפלי, ולכן פירשה את הפעילות הפאלית של הילדה כהזדהות עם האב.

פניכל (Fenichel, 1930) מדגיש בצדק את הקושי להבחין, בעזרת החומרים המתקבלים באנליזה, בין תכנים בלתי משתנים של השלב הקדם-אדיפלי לבין תכנים שעוותו מסיבות של גרסיה או מסיבות אחרות. הוא אינו מכיר בפעילות הפאלית של הילדה בגירסתה של ז'אן לאמפל-דה גרוט ומערער גם על ה"העברה אחורה" של התסביך האדיפלי שביצעה מלאני קליין (Klein, 1928), כאשר ראשיתו מועתקת אל תחילת שנת החיים השנייה. אותה הגדרת זמן המשנה בהכרח גם את התפיסה של כל שאר התנאים בהתפתחות, בהחלט אינה חופפת לתוצאות האנליזה אצל מבוגרים, ובייחוד אינה מתיישבת עם הממצאים שלי לגבי משך הזמן הארוך של זיקתה של הילדה כלפי האם הקדם-אדיפלית. דרך אחת למיתון הסתירה הזאת היא בהערה שבתחום זה עדיין איננו מסוגלים להבדיל בין מה שנקבע על-ידי חוקים ביולוגיים קשיחים לבין מה שהוא גמיש ומשתנה בהשפעת החוויות האקראיות. השפעת הפיתוי ידועה מזמן וכמוה יכולים גם גורמים אחרים לחולל החשה והבשלה של ההתפתחות המינית הילדית: נקודת הזמן של הולדת אחים ואחיות, נקודת הזמן של גילוי ההבדל המיני, הצפייה הישירה ביחסי מין, ההתנהגות המחזרת או הדוחה של ההורים וכו'.

אצל מחברים אחרים מתגלה הנטייה להפחית מן המשמעות של ריגושי הליבידו המקוריים הראשוניים של הילד לטובת תהליכים התפתחותיים מאוחרים יותר, כך שלראשונים — אם להתבטא בקיצוניות — ייוותר התפקיד רק להצביע על כיוונים מסוימים, בעוד שאת העוצמות [הנפשיות] במסלולים אלה נוטים לייחס לרגרסיות ותצורות-תגובה מאוחרות יותר. כך לדוגמה כאשר ק. הורני (Horney, 1926) סבורה שאנו מפריזים בהערכת קנאת הפין הראשונית של הילדה, בעוד שאת עוצמת השאיפה לגבריות המתפתחת בשלב מאוחר יותר יש לייחס

1/16
1/16

1/16
1/16
1/16
1/16

לקנאת פין משנית, המשמשת להדיפת הריגושים הנשיים, בייחוד להדיפת ההתקשרות הנשית לאב. זה אינו עולה בקנה אחד עם ההתרשמות שלי. ככל שאנו בטוחים בכך שחיוזקים מאוחרים יותר מתגשמים באמצעות רגרסיה ותצורת-תגובה, וככל שקשה לעשות הערכה יחסית של מרכיבי הליבידו המתמזגים יחד, אני סבור בכל זאת, שאיננו רשאים להתעלם מכך שלאותם ריגושים ראשוניים של הליבידו יש עוצמה סגולית הנותרת עדיפה על כל הריגושים היותר מאוחרים; בעצם נכון לכנותם – לא ניתנים להשוואה. נכון בהחלט שקיים ניגוד בין הקשר אל האב לבין תסביך הגבריות – זהו הניגוד הכללי בין אקטיביות לפסיביות, בין גבריות לנשיות – אך זה אינו מקנה לנו זכות להניח שרק אחד מהם הוא הראשי, ואילו האחר חייב את כוחו רק להתגוננות. ואם ההתגוננות נגד הנשיות מתנהלת באופן כה נמרץ, מנין תוכל לשאוב את כוחה אם לא מהשאיפה לגבריות שמצאה את ביטויה הראשון בקנאת הפין של הילד ולכן ראויה להיקרא על שמו?

השגה דומה יש לי נגד התפיסה של ג'ונס (Jones, 1927), שלפיה השלב הפאלי אצל הילדה אמור להיות תגובת הגנה משנית ולא שלב התפתחותי אמיתי. זה אינו עולה בקנה אחד הן עם היחסים הדינמיים והן עם רצף הזמנים*.

* בניגוד לפרויד, מניחים הורני וג'ונס שקיימת זהות נשית ראשונית אצל הילדה.

פיצול האני בתהליך ההגנה

מזה זמן-מה אני נמצא במצב המעניין של אי-ידיעה, האם יש להתייחס למה שאני רוצה לומר כאל משהו ידוע מזמן ומובן מאליו, או אולי כאל דבר חדש לחלוטין ומפתיע ביותר. אני נוטה להאמין באפשרות השנייה.

כסופו של דבר שמתי לב לעובדה, שהאני הצעיר של האדם אליו אנו מתוודעים לאחר עשרות שנים כפציינט אנליטי, התנהג במצבי לחץ מסוימים באופן משונה. נוכל לתאר באופן כללי ומעורפל למדי את התנאי לכך, אם נאמר שהתנהגות זו התרחשה תחת השפעת טראומה נפשית. אני מעדיף להדגיש מקרה בודד, שאתארו במדויק, ובוודאי אינו מקיף את כל האפשרויות והתנאים שגרמו להתנהגות זו. האני של הילד מצוי בשירות תביעת דחף רבת-עוצמה שבדרך-כלל הוא רגיל לספקה, ולפתע אוחזת בו כהלה בגלל חוויה אשר מלמדת אותו, כי התוצאה הצפויה מהמשך סיפוק זה היא היווצרות סכנה של ממש שקשה יהיה לו לשאתה. על כן עליו להחליט עתה: או להכיר בסכנה הממשית, להרכיז ראשו כפניה ולוותר על סיפוק הדחף, או להתכחש למציאות ולהאמין שלא קיימת כל סיבה לפחד, כדי שיוכל לדבוק בסיפוק. זהו, אפוא הקונפליקט בין תביעת הדחף לבין התנגדותה של המציאות; אלא שהילד אינו ממש אף לא אחת משתי האפשרויות, או, באורח מדויק יותר, הוא ממש ב-זמנית את שתיהן. זהו אותו דבר עצמו, לפי שהוא נענה לקונפליקט בשתי תגובות מנוגדות שהן תקפות ויעילות באותה מידה. מצד אחד הוא דוחה את המציאות בעזרת מנגנונים מסוימים ואינו מוכן לקבל שום איסור. ב-זמנית, הוא מכיר בסכנה הקיימת במציאות ומקבל על עצמו את החרדה מפניה כסימפטום מכאיב; חרדה שמפניה הוא מבקש, מאוחר יותר, להתגונן. יש להודות שזהו פתרון מחוכם מאוד של מורכבות הקושי. שני הצדדים המתנצחים ביניהם קיבלו את חלקם; הדחף רשאי לשמר את סיפוקו, ובצד זה למציאות ניתן הכבוד שהיא ראויה לו. אולם כידוע, רק המוות ניתן בחינם. ההצלחה הושגה במחיר היווצרות של קרע באני, קרע שלא יירפא לעולם, ותחת זאת יילך ויגדל עם הזמן. שתי התגובות המנוגדות הננקטות ביחס לקונפליקט מהוות את גרעינו של פיצול האני. תהליך זה נראה לנו כה מוזר, מפני שאנו מתייחסים אל הסינתזה של תהליכי האני כאל דבר מובן מאליו. אולם ברור שאין צדק בהתייחסות מעין זו. לתפקוד הסינתטי של האני, שהוא כה חשוב, יש תנאים מיוחדים, לפיכך הוא נתון לשורה שלמה של הפרעות.

אם אשתול לתיאור סכמטי זה פרטים של תולדות מחלה אחת, יהיה בכך